

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 18 februari 1942 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Genom en den 16 januari 1942 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

**angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361)
om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).**

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom., 16 och 22 §§ samt 23 § 1 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden har — — — dess åtgärder.

Särskilt åligger det nämnden

att, i fall som avses i 22 §, taga befattning med misshandlade, vanvårdade eller för annan fara till hälsan utsatta barn samt barn, som äro vanartade eller i fara att bliva vanartade, ävensom ungdom, som är hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt;

att, på sätt i 29 § stadgas, omhändertaga nödställda, sjuka och värlösa barn, samt

att enligt bestämmelserna i 7 kap. öva kontroll över fosterbarnsvården.

Jämväl i — — — och handhavande.

Hurusom den — — — i kommunallagarna.

16 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden bör låta sig angeläget vara att uppehålla samarbete med myndigheter och institutioner, föreningar och andra, vilkas verk-

¹ Senaste lydelse av 2 § 1 mom., 22 § och 23 § 1 mom. se SFS 1934: 204.

samhet berör barnavården. Särskilt böra barnavårdsnämnden och skolmyndigheterna samt barnavårdsnämnderna i olika kommuner bistå varandra.

2 mom. I kommun — — — bådass verksamhet.

Föreligger i — — — lämplig åtgärd.

3. mom. Då ordförande i barnavårdsnämnd av föreståndare för läroanstalt mottager anhållan, att han personligen eller genom ställföreträdare skall delta i behandling av disciplinärende, som rör någon läroanstaltens lärjunge, bör sådan anhållan om möjligt efterkommas samt tillgängliga upplysningar angående lärjungens förhållanden lämnas.

22 §.

Barnavårdsnämnden har att i enlighet med 23—25 §§ vidtagna åtgärder beträffande

a) barn under sexton år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa;

b) barn i sagda ålder, som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat;

c) barn under aderton år, som befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande; samt

d) person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande.

23 §.

1 mom. Finner barnavårdsnämnden sådant förhållande föreligga, som i 22 § a)—c) sägs, må nämnden, i den mån omständigheterna därtill föranleda, vidtaga en eller flera av följande åtgärder, nämligen

a) tilldela föräldrarna, antingen inför nämnden eller genom särskilt utsett ombud, en allvarlig förmaning att bättre uppfylla sina plikter mot barnet samt erinra dem om de påföljder, vilka, där rättelse ej vinnes, kunna inträda enligt denna lag;

b) giva vanartat barn en allvarlig varning och, där så anses lämpligt, erinra det om de påföljder, vilka nyss nämnts; och

c) föreskriva anlitande av lämplig, till stöd för hemuppfostran inrättad anstalt eller ock barnets hållande till av nämnden bestämd, lämplig sysselsättning.

Är fråga — — — ordentligt liv.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1942.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse för detsamma icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Ändringar i barnavårdslagen hava under den senaste tiden ifrågasatts i flera hänseenden. En i sammanhang med spörsmålet om ny lösdriverilagstiftning uppkommen fråga om viss utvidgning av barnavårdsnämnds befogenhet att vidtaga åtgärder mot ungdom har ansetts icke böra utbrytas ur nämnda sammanhang. I nu föreliggande proposition upptagas däremot övriga framkomna spörsmål, vilka gälla

- a) utvidgning av barnavårdsnämnds befogenhet att vidtaga åtgärder beträffande barn,
- b) upphävande av barnavårdsnämnds rätt att förordna om aga samt
- c) åtgärder för ökat samarbete mellan skolmyndigheter och barnavårdsnämnder.

Utvidgning av barnavårdsnämnds befogenhet att vidtaga åtgärder beträffande barn.

Gällande bestämmelser.

Jämlikt 22 § a) *lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)* har barnavårdsnämnden att i enlighet med de närmare föreskrifter, som givas i 23—25 §§ i lagen, vidtaga åtgärder beträffande barn under sexton år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till liv eller hälsa.

Att döma av förarbetena till ifrågavarande stadgande synes endast kroppslig och icke psykisk hälsa hava avsetts (propositionen nr 150 till 1924 års riksdag).

Framställning om lagändring.

I skrivelse den 5 juli 1939 har *avdelningen för barnavård inom svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* erinrat om att vid den reform av barnavårdslagstiftningen, som genomfördes år 1924, ökade befogenheter för barnavårdsnämnderna tillskapades med avseende å fall av kroppslig vanvård samt i viss mån å fall, i vilka fara för vanart förelåg. Därvid lämnades emellertid åt sidan fall, som avsåge fara för barnets psykiska hälsa. Härutinnan åsyftade förbundet två kategorier, nämligen dels barn, vilkas psykiska hälsa på grund av miljöförhållanden äventyrades, och dels barn, vilkas föräldrar — i regel på grund av oförstånd eller oförmåga — tillämpade uppfostringsmetoder, vilka verkade nedbrytande på barnets psykiska hälsotillstånd. Vad särskilt beträffade den förstnämnda gruppen så kunde man, om man endast läste texten till 22 § a) barnavårdslagen, vara böjd att påstå, att rätt till ingripande borde föreligga, eftersom barnet utsattes för fara till hälsan. I texten angäves ju icke, att därmed avsåges endast kroppslig hälsa. Med den motivering, som denna lagbestämmelse erhållit under förarbetena till lagen, vore det emellertid icke överraskande, att de dömande myndigheterna tolkat bestämmelsen som avseende endast fara för kroppslig hälsa och därför i fall av fara för barns psykiska hälsa upphävt barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande för skyddsuffostran.

Under hänvisning till vad förbundet sålunda och i övrigt anfört förklarade förbundet såsom sin mening, att det numera funnes anledning gå något längre

i fråga om barnavårdsnämndens rätt att mot föräldrarnas vilja omhändertaga barn än som skedde år 1924. De goda erfarenheterna i alla avseenden av tillämpningen av 1924 års barnavårdslags bestämmelser utgjorde ett bevis för att en dylik utvidgning, utan att innebära risk för oskäligt intrång på föräldramakten, skulle kunna möjliggöra för barnavårdsnämnderna att i tid ingripa till hjälp för ett barn, som befunne sig i verklig fara. Förbundet hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning angående utvidgning av barnavårdsnämndernas befogenheter jämlikt 22 § barnavårdslagen, syftande till att dessa befogenheter måtte komma att innefatta jämväl fall av »psykisk misshandel».

Över svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets framställning hava, efter remiss, yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och socialvårdskommittén. Medicinalstyrelsen har därvid åberopat ett av styrelsen infortrat yttrande från medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd, professorn V. Wigert. Beträffande innehållet i yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen sid. 6—9.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anför i propositionen:

»De i 22 § a) barnavårdslagen använda ordalagen — avseende det fall att barn utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till liv eller 'hälsa' — utesluta visserligen icke en sådan tolkning, att därunder skulle kunna ingå såväl den kroppsliga som den själsliga hälsan. Med stöd av vissa uttalanden under förarbetena till berörda stadgande har detsamma emellertid i praxis ansetts avse endast den kroppsliga hälsan. I svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets nu föreliggande framställning samt däröver avgivna yttranden har påvisats, att en utvidgning av stadgandets tillämpningsområde är av behovet påkallad. Därvid har ändring av författningstexten tillstyrkts av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, under det att socialvårdskommittén i första hand ifrågasatt, om det icke kunde anses tillräckligt med ett uttalande av statsmakterna, att nuvarande lagtext hädanefter skulle tolkas såsom omfattande såväl den kroppsliga som den andliga (själsliga, psykiska) hälsan. Kommittén befarade nämligen, att en ändring i barnavårdslagen kunde leda till den tolkningen, att i andra lagar och författningar uttrycket hälsa eller motsvarande uttryck skulle avse endast de rent kroppsliga förhållandena.

I sak föreligger, såsom av det föregående framgår, icke någon meningskiljaktighet. För egen del finner jag det lämpligast, att en uttrycklig bestämmelse, som utvisar, att såväl kroppslig som själslig hälsa avses, införes i lagen. Skulle socialvårdskommitténs nyss omförmälda farhågor i något hänseende visa sig befogade, torde erforderliga författningsändringar för att motverka felaktig tolkning få övervägas.

I fråga om utformningen av den nu ifrågasatta lagändringen ansluter jag mig, med hänsyn till önskvärdheten av att bestämmelsernas innehåll tydligt kommer till uttryck i deras avfattning, till det senare av socialvårdskommitténs alternativ. Jag föreslår därför, att 22 § a) barnavårdslagen gives det innehåll, att barnavårdsnämnd har att vidtaga åtgärder beträffande barn under sexton

år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa.

Den föreslagna ändringen av 22 § a) föranleder en formell jämkning av 2 § 1 mom. andra stycket.»

Upphävande av barnavårdsnämnds rätt att förordna om aga.

I sitt yttrande över svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets framställning rörande ändring av 22 § a) barnavårdslagen har medicinalstyrelsen hemställt, att frågan om barnavårdsnämnds rätt att jämlikt 23 § 1 mom. under vissa förhållanden förordna om aga måtte upptagas till prövning.

Gällande bestämmelser.

Enligt 23 § 1 mom. *barnavårdslagen* äger barnavårdsnämnden att beträffande vanartade barn, i den mån omständigheterna därtill föranleda, vidtaga en eller flera av vissa i momentet under a)—d) uppräknade åtgärder. Under c) stadgas, att nämnden, då fråga är om vanartad gosse under femton år eller vanartad flicka under tolv år och övriga i 23 § omförmälda åtgärder (förmaning till föräldrarna, varning till barnet; anlitande av till stöd för hemuppföstran inrättad anstalt; barnets hållande till av nämnden bestämd sysselsättning) icke kunna antagas hava åsyftad verkan samt det anses gagneligt med hänsyn till vad om barnet blivit upplyst, äger föreskriva, att barnet skall genom någon av nämndens ledamöter eller annan av nämnden utsedd lämplig person tilldelas aga. — I förarbetena till dessa lagbestämmelser har betonats, att aga endast borde tillgripas, där sådan med hänsyn till förhållandena i det särskilda fallet kunde anses vara till gagn.

I fråga om behandlingen av omhändertagna stadgas i 37 § 2 mom., att beträffande omhändertagen, som ej fyllt 21 år och icke är skyddshemslev, tillkommer barnavårdsnämnden eller den, åt vilken nämnden sådant överlätit, den rätt att hava uppsikt över den omhändertagne och att tukta honom, vilken eljest tillkommer föräldrarna.

Medicinalstyrelsens hemställan.

Styrelsen har framhållit, att aga under vissa omständigheter kunde utsätta ett barn för risker av enahanda art med avseende å dess psykiska hälsa som de, vilka den förut omförmälda ändringen av 22 § a) barnavårdslagen avsåge att undanröja.

Medicinalstyrelsens nu ifrågavarande förslag har behandlats i de förut omförmälda yttrandena av socialstyrelsen och socialvårdskommittén. För att vinna upplysning i frågan har socialstyrelsen hos barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö inhämtat nämndernas mening i ämnet. Angående innehållet i nämndernas uttalanden och nyssnämnda yttranden, såvitt nu är i fråga, får utskottet hänvisa till propositionen sid. 10—12.

Föredragande departementschefen yttrar i denna del:

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 9 saml. 2 avd. Nr 6—7.

»Av de yttranden, som avgivits med anledning av medicinalstyrelsens förslag, att frågan om barnavårdsnämnds rätt att förordna om aga måtte upptagas till prövning, framgår, att skäl av någon styrka knappast kunna anföras för ett bibehållande av denna aganderätt. Däremot har påvisats, att åtskilliga omständigheter tala för ett borttagande därav. Ifrågavarande aganderätt har för övrigt av flera orsaker kommit till användning endast i mycket ringa utsträckning. Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslår jag sådan ändring av 23 § barnavårdslagen, att däri under c) upptagna bestämmelser om rätt för barnavårdsnämnd att föreskriva aga skola utgå.

Beträffande föreskriften i 37 § 2 mom. att barnavårdsnämnden i visst fall äger rätt till tuktan må erinras därom, att fråga därvid endast är om den, som blivit omhändertagen av nämnden, samt att nämnden i sådant fall trätt i föräldrarnas ställe. Någon anledning att i förevarande sammanhang upptaga ifrågavarande spörsmål till omprövning torde icke föreligga.»

Åtgärder för ökat samarbete mellan skolmyndigheter och barnavårdsnämnder.

Gällande bestämmelser i barnavårdslagen m. m.

I *barnavårdslagen* återfinnas vissa stadganden angående samarbete mellan barnavårdsnämnder och skolor. Enligt 16 § 1 mom. bör barnavårdsnämnden låta sig angeläget vara att uppehålla samarbete med myndigheter och institutioner, föreningar och andra, vilkas verksamhet berör barnavården. Särskilt böra barnavårdsnämnderna i olika kommuner bistå varandra. I 17 § andra stycket föreskrives, att kommunal myndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst så ock i dylik tjänst ej anställd läkare eller barnmorska hava att, då de i sin verksamhet erhållit kännedom om förhållanden, som böra föranleda barnavårdsnämndens ingripande, ofördröjligen göra anmälan därom. Ytterligare föreskrives i 18 § andra stycket, att, därest ingripande påkallas beträffande barn under aderton år, som besöker eller besökt skola, upplysning om dess förhållande därstädes bör införskaffas. Lärare eller lärarinna, av vilken barnet senast åtnjutit undervisning, bör kallas till deltagande i barnavårdsnämndens överläggning rörande barnet; möter hinder för personlig inställelse, bör läraren eller lärarinnan avgiva skriftligt yttrande till nämnden. Rektor eller föreståndare för skola, i vilken barnet åtnjuter eller åtnjutit undervisning, ävensom för kommunen anställd särskild folkskolinspektör eller överlärare bör, om sådan person ej är ledamot i nämnden, beredas tillfälle att deltaga i överläggningen. Slutligen stadgas i 18 § tredje stycket, att, därest ingripande påkallas mot någon, som fyllt aderton år, bestämmelserna i andra stycket skola äga motsvarande tillämpning, om han besöker läroanstalt eller anledning eljest finnes till antagande, att utredningen i ärendet skulle befrämjas därigenom. Det må vidare nämnas, att 2 § barnavårdslagen innehåller allmänna bestämmelser rörande barnavårdsnämnds åligganden.

I detta sammanhang må erinras om en föreskrift i § 53 mom. 5 *läroverks-*

stadgan den 17 mars 1933. Om lärjunge, som icke fyllt aderton år, blivit förvisad från läroverket, skall, därest rektor eller kollegium finner anledning därtill föreligga, protokoll över förvisningsdom jämte föregående undersökning tillställas barnavårdsnämnden i lärjungens hemkommun för vidtagande av de åtgärder i uppfostringssyfte, som enligt barnavårdslagen kunna anses påkallade.

Framställning från svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

I skrivelse den 9 november 1934 har svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets avdelning för barnavård framhållit, att det samarbete mellan barnavårdsnämnder och skolor, vilket i barnavårdslagen säges vara angeläget att uppehålla, icke kommit till stånd i önskvärd utsträckning såvitt anginge förhållandet mellan barnavårdsnämnderna, å ena, samt statens och av staten understödda skolor, å den andra sidan. Anledningarna härtill syntes hava varit, bland andra, i vissa fall nämndernas, i andra fall skolornas reserverade hållning gentemot detta samarbete. Särskilt hade påtalats en bristande kontakt mellan de nämnda myndigheterna, när fråga om lärjunges förvisning från skola förelegat. Härefter har anförts, bland annat:

När fråga föreligger om lärjunges förvisning från ett läroverk, torde elevens lagstridiga handlingar eller osedliga uppförande i regel varit av så allvarsam beskaffenhet, att man kan tala om vanart eller i alla händelser fara för blivande vanart. Det är under sådana förhållanden av stor vikt, att vederbörande barnavårdsnämnd erhåller kännedom om elevens uppförande, så att nämnden sättes i stånd att utöva den tillsyn över och eventuellt vidtaga de åtgärder beträffande dylik elev, som enligt barnavårdslagens 2 § åligger nämnden. Det synes därför önskligt, att den fakultativa underrättelse till barnavårdsnämnd, som enligt läroverksstadgan § 53 mom. 5 bestämmes, i regel bleve avgiven och undvekes endast då synnerligen avgörande skäl härtill ansågos föreligga.

Det har på grunder, som synas beaktansvärda, föreslagits, att beslut om lärjunges förvisning från läroverk skulle fattas icke av kollegiet utan av en särskild nämnd. Man har vidare tänkt sig att i denna nämnd en av ledamöterna även vore ledamot av vederbörande barnavårdsnämnd så att på detta sätt ett visst samarbete med barnavårdsnämnden bleve anordnat. Detta förslag förefaller dock knappast tillfyllest. Det synes synnerligen önskligt att, innan vid läroverket beslut om förvisning fattas, ärendet bleve hänskjutet till vederbörande barnavårdsnämnd för yttrande. Läroverket erhöle då ett möjligen högst betydelsefullt besked angående nämndens uppfattning i saken, och åt nämnden bereddes tillfälle att överlägga om huruvida anledning funnes i det föreliggande fallet till åtgärder från nämndens sida. — — —

Det är emellertid icke endast i fråga om en lärjunges förvisning, som ett nära samarbete mellan läroverk och barnavårdsnämnd är önskligt. Även när lindrigare disciplinära åtgärder vidtagas gentemot en elev, vore det säkerligen i många fall behöfligt, att saken komme till vederbörande barnavårdsnämnds kännedom. Särskilt synes detta vara betydelsefullt, då den beivrade förseelsen förefaller kunna i viss mån bero på missförhållanden i elevens föräldrahem eller i hem, där eleven är under skolgången inackorderad. Ett ingripande mot dylika hem torde mera sällan kunna effektivt ske från skolans sida men väl från barnavårdsnämndens, då nämnden ju därtill äger laga befogenhet.

För ett rationellt samarbete mellan de ifrågavarande läroanstalterna och barnavårdsnämnderna fordras givetvis också, att de senare tillräckligt intressera sig härför och bland annat icke utan särdeles tungt vägande skäl underlåta att begagna sig av de möjligheter till dylikt samarbete, som barnavårdslagen giver.

Över svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets framställning hava yttranden avgivits av skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och socialvårdskommittén. Vad angår innehållet i nämnda yttranden får utskottet hänvisa till propositionen sid. 15—17.

Föredragande departementschefen anför i propositionen, såvitt rör nu förevarande spörsmål:

»Då det otvivelaktigt är ett starkt samhälleligt intresse, att ett effektivt samarbete förekommer mellan barnavårdsnämnder och skolmyndigheter, äro de av skolöverstyrelsen framlagda förslagen till ändringar i barnavårdslagen, genom vilka ett dylikt samarbete skulle främjas, enligt min mening lämpliga. Ett genomförande av desamma synes icke föregripa socialvårdskommitténs blivande förslag. Jag föreslår därför dels ett tillägg till sista punkten av 1 mom. i 16 § barnavårdslagen och dels införande i samma paragraf av ett nytt 3 mom., allt i huvudsaklig överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag.»

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de i förevarande proposition framlagda förslagen och får alltså hemställa,

att samma proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 17 februari 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Tamm*, *Löfvander*, *Olof Carlsson*, *Sten*, *Nordborg**, *Nils Elousson* och *Näslund**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren**, herr *Hage*, fröken *Andersson**, herrar *Hallagård*, *Hermansson*, fröken *Rosén** samt herrar *Lundgren** och *Jansson* i Hällefors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.